

Commissie voor Geschiedenis

Jaarverslag 2004

De Commissie vergaderde op 14 februari, 26 juni, 9 oktober en 4 december. Het Bureau vergaderde op dezelfde datums.

1. Personalia

Mevrouw Christiane Gérard-Raindorf, administratief secretaresse van de commissie van 1964 tot 1980, overleed op 22 juni.

Na de statutaire verkiezingen die werden gehouden tijdens de vergadering van 14 februari, werden de mandaten van secretaris-penningmeester en adjunct-secretaris-penningmeester van onze collega's Claude Bruneel en Reginald De Schryver verlengd voor een periode van vijf jaar vanaf de eerste mei. In december werden onze collega's Ludo Milis en Jean-Marie Duvosquel verkozen tot respectievelijk voorzitter en ondervoorzitter. Hun mandaten hebben een duur van drie jaar en vingen aan op 1 januari 2005.

2. Doelstellingen

Overeenkomstig de opdracht die haar werd toevertrouwd bij de oprichting in 1834, publiceert de Commissie in haar *Handelingen* en de reeksen boekdelen (Collecties in-4°, in-8°, Verzameling van de Akten van de Belgische vorsten, Documenten met betrekking tot het internationale statuut van België sinds 1830, Bronnen met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog, Werkinstrumenten enz.) onuitgegeven teksten met betrekking tot het nationale verleden die worden bewaard in België of in het buitenland. Deze collecties tellen op dit ogenblik meer dan 220 titels die alle periodes van de geschiedenis behandelen.

De website van de commissie (www.kbr.be/crh-kcg) geeft in het Frans, Nederlands en Engels een gedetailleerd en geïllustreerd overzicht van de geschiedenis, de doelstellingen en de verwezenlijkingen van de Commissie. Ook de huidige samenstelling en de lijst van de voormalige leden worden opgenomen. Verder is de volledige catalogus van publicaties beschikbaar en er is mogelijkheid om te zoeken op naam van de auteur, op een woord uit de titel of op sleutelwoorden. Tenslotte worden nieuwe publicaties voorgesteld samen met een samenvatting.

Door de uiterst nauwkeurige publicaties van teksten, volgens de strengste wetenschappelijke regels, draagt de Commissie bij tot de ontwikkeling van de historische kennis zowel op nationaal als op internationaal vlak. Alle tijdperken en de verschillende domeinen van ons verleden worden behandeld. De rol van de Commissie is trouwens niet beperkt tot deze, zeker niet te veronachtzamen inbreng. Door een doordacht beleid draagt ze bij tot het dynamiseren en oriënteren van de historische wetenschap. De teksten die worden opgenomen hebben in het algemeen waarde als model en vormen daardoor ook een bron van inspiratie voor onderzoekers. Deze documenten zijn heel dikwijls afkomstig uit weinig gekende of weinig gebruikte bronnen. Ook de meer klassieke teksten kunnen in een nieuw perspectief worden gebracht, en zo op dezelfde manier de horizons verruimen en aansluiting vinden bij de meest recente stromingen in het internationale onderzoek.

Het toepassingsveld is uiteraard zeer ruim. Daarom ook moeten zeer strikte selectiecriteria worden toegepast. De vier commissarissen die reglementair worden belast met het nazicht

van de manuscripten, onderzoeken dan ook of het opportuun is of niet om een voorstel te aanvaarden al naargelang het conform de doelstellingen is van de Commissie en de toegevoegde waarde ervan. Deze doordachte en wetenschappelijk onderbouwde keuze is nog noodzakelijker door de budgettaire beperkingen. Dit jaar vooral bestond er tot in december onzekerheid over de toekenning en het bedrag van de subsidie die trouwens op het niveau van 2003 is gebleven, het jaar waarin de subsidie al met 10% was verminderd. In deze context is de commissie van mening een bedachtzaam beleid te moeten voeren, aangepast aan de omstandigheden, zonder evenwel de lopende verwezenlijkingen al te zeer te vertragen. In diezelfde geest heeft de Commissie erover gewaakt om de projecten die getuigen van haar dynamisme, niet te verstikken. Net als in het verleden heeft ze ter ondersteuning van bepaalde initiatieven en niet zonder moeite financiële steun van buitenaf gezocht en soms gevonden (cf. 5.).

3. Publicaties

In de loop van het afgelopen boekjaar werden er drie boekdelen gepubliceerd:

- **Bryce and Mary (†) LYON**, *The Wardrobe Book of 1296-1297: A Financial and Logistical Record of Edward I's 1297 Autumn Campaign in Flanders Against Philip IV of France*, Brussels, xv-161 p. De auteur, hoogleraar-emeritus aan de Brown University (USA), en zijn echtgenote zorgden voor een selectieve uitgave van de rekening met betrekking tot de militaire veldtocht van Edward I van Engeland tegen de Franse koning, die in hoofdzaak plaatsvond in het graafschap Vlaanderen. In de herfst van 1297 verlieten meer dan 9.000 soldaten Winchelsea aan boord van 273 schepen met bestemming Sluis. De talrijke vermeldingen van de rekening geven onder andere informatie over het verblijf van de vorst en zijn hofhouding in Brugge en Gent, alsook over het kopen van politieke steun van talrijke vorsten in de gebieden van de Nederlanden en het Koninkrijk.
- **Jo TOLLEBEEK**, *Writing the Inquisition in Europe and America. The correspondence between Henry Charles Lea and Paul Fredericq (1888-1908)*, Brussels, CXXVI-117 p., boekomslag in kleur, 8 ill. De auteur, hoogleraar-emeritus aan de KU Leuven, publiceert de correspondentie tussen Lea, hoogleraar-emeritus in Philadelphia, en Fredericq, hoogleraar-emeritus aan de Universiteit van Gent, twee specialisten, de ene in de Inquisitie in Spanje, de andere in de Nederlanden. Hun briefwisseling getuigt meer bepaald van de wijze waarop de historici aan het einde van de XIXe eeuw de geschiedenis zagen en beoefenden. Zij vervormden het verleden in het licht van de eigen overtuigingen, in dit geval tegen een rationele en liberale achtergrond. Deze twee historici, die elkaar nooit hebben ontmoet, – ze wisselden wel foto's uit – delen dezelfde historische visie, dezelfde passie voor hun onderwerp, eenzelfde protestantisme, eenzelfde verwerping van het katholicisme. Toch blijken uit hun respectievelijke geschriften ook interessante culturele verschillen. In de uitgebreide inleiding bij de uitgave worden de twee wetenschappers en hun werken in een ruimer kader geplaatst, dat naast Amerika en België, ook Frankrijk, Duitsland en de Nederlanden omvat. Dit is dan ook een belangrijke bijdrage aan de culturele en politieke geschiedenis op het tijdsgewricht van de XIXe en XXe eeuw.
- **Claude BRUNEEL and Claude DE MOREAU DE GERBEHAYE**, *Les gradués de la faculté de médecine de l'ancienne université de Louvain (XVIe-XVIIIe siècles)*, Brussels, 2004, XLI-327 p. Aan de hand van de universitaire inschrijvingsnummers kan de toestroom van studenten worden gereconstrueerd. Toch zeggen deze niets

over het verdere leven van deze studenten. De lijsten van de gepromoveerden, net als het grootste deel van de archieven van de medische faculteit, zijn verdwenen. Onze collega's zijn erin geslaagd dit hiaat op te vullen dankzij een lijst met inschrijvingsrechten in de algemene rekeningen van de universiteit. Op basis daarvan leveren zij een lijst met 5.181 kandidaten, licentiaten en doctores. Deze weerspiegelen periodes met veel en weinig inschrijvingen, de geografische spreiding daarvan en de meer of mindere aantrekkingskracht van een bepaald beroep doorheen verschillende periodes. Op basis van andere bronnen konden bovendien verschillende "verslagen" worden afgebakend die het verloop van de studies weergeven. De geschiedenis van de geneeskunde en haar faculteit in Leuven kan op basis hiervan dus verder onderzocht worden. Ook streekgebonden onderzoeken, familiegeschiedenissen, antroponymie en genealogie kunnen hier hun voordeel uit halen.

- **Boekdeel 169**, 2003, fasc. 1-4 van de *Handelingen* werd begin van dit jaar gepubliceerd. Het boekdeel kreeg een moderner omslag en de typografie van de pagina's werd gewijzigd met het oog op bezuinigingen. Naast het administratieve deel (vergaderingen gehouden in 2002 en jaarverslag voor 2001), bevat het vijf artikelen op een totaal van 290 pagina's.
 - **Steven VANDERPUTTEN**, *Un nouveau fragment de la Continuatio Aquicinctina de la chronique de Sigebert de Gembloux*, p. 5-16. De auteur ontdekte in de gemeentelijke bibliotheek van Douai een nog onbekend fragment van dit vervolg dat waarschijnlijk werd geschreven in Anchin en dat de periode einde 1182 tot begin 1184 dekt. Dit fragment geeft dankzij auteurs die goed op de hoogte zijn van de politieke situatie in het graafschap Vlaanderen, een beeld van de gebeurtenissen wat interessant is voor zowel de historiografie als voor de geschiedenis.
 - **Philippe GEORGE**, *Le trésor de reliques du Neufmoustier près de Huy (XIIe-XVIIIe siècles). Une part de Terre Sainte en pays mosan*, p 17-35, publiceert als specialist terzake een catalogus die een uitzonderlijke getuigenis is voor de reliekschrijven die in deze abdij worden bewaard. Die werd volgens de overlevering gesticht door Petrus de Kluizenaar na zijn terugkeer van de kruistochten.
 - **Bryce and Mary LYON**, *An account of the provisions received by Robert de Segre, clerk of Edward I of England, in Flanders and Brabant in the autumn of 1297*, p. 37-50. . Deze bron vormt een zeer waardevol element voor de kennis van de verschillende aspecten van het leven in de Middeleeuwen in onze gewesten. De uitgave beperkt zich tot dat gedeelte van de rekening waar de militaire campagne van de Engelsen tegen de Franse koning Filips IV wordt behandeld. Deze operaties spelen zich grotendeels af in Vlaanderen. De talrijke uitgavenposten hebben betrekking op het verblijf van de koning van Engeland en zijn hofhouding in Brugge en Gent, het kopen van politieke steun, schenkingen aan kerkelijke instellingen, salarissen voor werklieden in dienst van het leger enz.
 - **Véronique FLAMMANG**, *Compte de tutelle de Loyse de Layé, veuve du chancelier Hugonet – 1479*, p. 51-162. Dit voor die periode erg zeldzame document bevat heel wat informatie en vindt zijn oorsprong in het tamelijk snelle tweede huwelijk van de betrokkene, moeder van zes minderjarige kinderen, met een stalmeester van haar overleden echtgenoot, Jean Oderne, die bovendien zal overlopen naar het kamp van de Franse koning Lodewijk XI. De tekst geeft

opheldering zowel over de mechanismen van de politieke klantenbinding en de hertogelijke bescherming als over de materiële cultuur.

- **Sébastien DUBOIS**, *Essais sur l'éducation nationale et la réforme de l'enseignement secondaire dans les provinces belgiques à la fin du règne de Joseph II (1788)*, p.163-290. De afschaffing van de Jezuïetenorde geeft de vorst de gelegenheid om directer in te grijpen in de organisatie van het onderwijs. De organen van de centrale administratie leggen op termijn een eenvormig programma op. In 1788 worden talrijke verslagen gepubliceerd van de hand van leraren of functionarissen die verantwoordelijk waren voor het onderwijs. De vier hier voorgestelde essays handelen over de afgelegde weg, maar de auteurs ervan buigen zich ook over de toekomstige verbetering van het onderwijssysteem. Daartoe beschrijven ze de beleefde situatie, soms op een zeer omslachtige wijze, zeer lucide of scherp, met vele details en voorbeelden. Alhoewel interessant vanuit vele standpunten, bleven de projecten van de hervormers toch dode letter. Het gegons van de Brabantse Revolutie trekt de aandacht van de autoriteiten, zowel in Brussel als in Wenen.

- **Boekdeel 170**, 2004, fasc. 1-4 van de *Handelingen* werd in december uitgegeven. Naast het administratieve deel (vergaderingen gehouden in 2003 en jaarverslag voor 2002), bevat het drie wetenschappelijke bijdragen op een totaal van 375 pagina's.
 - **Rob WECKX**, *De Nederlandstalige schepenakten van Diest van 1306 tot 1325, berustend in het Stadsarchief te Diest*, p. 5-168, is het vervolg op het werk van dezelfde auteur dat werd gepubliceerd in de *Handelingen* van 2002 voor de jaren 1265 tot 1306. De reeks van 175 akten weerspiegelt de verschillende facetten van de activiteiten in een schepencollege van een kleine stad in Brabant. Verder levert ze waardevol materiaal voor de studie van het Middelnederlands.
 - **Julie VERSELE**, *Rapport de Gerónimo de Roda sur le fonctionnement du Conseil des Troubles aux Pays-Bas, suivi de suggestions pour sa réforme (s.d.-1571 ?)*, p. 169-191, identificeert met grote waarschijnlijkheid de auteur van twee anonieme verslagen, opgesteld in het Spaans. Het gaat hier overduidelijk om een lid van de Raad zelf. De documenten die werden gestuurd aan Filips II, geven belangrijke toelichtingen over de samenstelling van de Raad. Ze werpen ook licht op de problemen die inherent waren aan zijn werking en op de voorstellen die werden gedaan om de tekorten te verhelpen.
 - **Toon QUAGHEBEUR**, *Pastorsbenoemingen na een vergelijkend examen in het aartsbisdom Mechelen tijdens de zeventiende en de achttiende eeuw. Parochie- en deelnemerslijsten*, p. 193-319. De eerste vermelding van een examen voor pastoorskandidaten dateert van 1586. Omwille van de enorme hiaten die werden vastgesteld in de aartsbisschoppelijke archieven, behandelt deze publicatie alleen maar de examens die werden georganiseerd vanaf de XVIIe eeuw. Ze eindigt in 1786, het jaar waarin Jozef II dit aanwervingsstelsel reorganiseert. In een eerste tabel wordt een alfabetische lijst van parochies gegeven, per decanaat, met vermelding van de naam van de beschermheilige en het aantal pastoors, aangesteld tussen 1586 en 1786. Andere tabellen geven informatie over de bekwaamheden, de resultaten van de kandidaten en wat er verder van hen geworden is. Dit alles vormt een goudmijn aan informatie niet enkel voor de algemene kerkgeschiedenis maar ook voor het regionale en plaatselijke onderzoek.

4. Publicaties in drukproef

Gezien de hoge wetenschappelijke eisen van de Commissie, het feit dat de auteurs vrijwillige medewerkers zijn, de voorzichtigheid in het beleid waarover eerder al sprake, liepen enkele uitgaven vertraging op. Dit betreft:

- Godfried CROENEN, *De oorkonden van de familie Berthout (1212-1425)*, LXXXII-485 pages.
- Véronique LAMBERT, *De Oorkonden van het Sint-Donatiaanskapittel te Brugge, 9de eeuw-1300*.
- Willem Pieter BLOCKMANS, *Handelingen van de Leden en van de Staten van Vlaanderen. Excerpten uit de rekeningen van steden en kasselrijen en van de vorstelijke administratie. Regering van Filips de Goede (1419-1467). Deel III. Overzichtstabel en Indices*.

5. Lopende activiteiten en internationale relaties

De volgende studies, elk in een verschillende fase van afwerking, behoren tot de prioriteiten van de Commissie:

- Mevrouw Alla NAMAZOVA, *Guide des documents relatifs à l'histoire de la Belgique conservés dans les archives des institutions publiques de Russie*. Dit werk dat wordt uitgevoerd door het hoofd van de afdeling Moderne Geschiedenis van het Instituut voor Wereldgeschiedenis van de Academie voor Wetenschappen van Rusland slaat op veel meer dan op de naar ons land teruggekeerde archieffondsen. Op dit ogenblik wordt het werk herzien met de waardevolle hulp van mevr. Françoise Thomas, wetenschappelijk medewerkster van de Académie royale de Belgique.
- De dames Nicole HAESSENNE-PEREMANS en Nicole CAULIER-MATHY (Université de Liège) leggen de laatste hand aan de uitgave van het *Journal* (jaren 1830 en 1855-1880) van baron Michel-Edmond de Selys-Longchamps, senator, natuurwetenschapper en lid van de Academie. Deze publicatie krijgt een subsidie van de Commission communale d'histoire de l'ancien pays de Liège.
- De heer Alain MARCHANDISSE, bevoegd navorser van het FNRS aan de Université de Liège, werkt aan de uitgave van het cartularium van de abdij van Aulne.
- De heer Alfred MINKE, hoogleraar aan de Université catholique de Louvain en hoofd van het Rijksarchief Eupen, voltooit de uitgave van de *Annales gallo-limbourgeoises, 1794-1814*, een manuscript van de hand van een lokale notabele. Dit manuscript is vooral van belang voor de geschiedenis van de mentaliteit in onze gewesten.
- De heer Georges DECLERCQ, docent aan de VUB en de ULB, werkt aan Addenda en Corrigena bij het handboek van E. I. Strubbe en L. Voet, *De chronologie van de Middeleeuwen en de Moderne tijden in de Nederlanden*.
- Ondanks zijn hoge leeftijd werkt de heer Maurits VAN DURME, auteur van de reeks boekdelen *Les Archives de Simancas et l'histoire de la Belgique (IXe-XIXe eeuw)*, verder aan het tweede deel (letters N-Z) van de alfabetische index van namen met betrekking tot de vier gepubliceerde boekdelen. Onze collega Gustaaf Janssens heeft daaromtrent regelmatig contact met de auteur. Hij staat ook wetenschappelijk borg voor andere reeds ver gevorderde werken van dhr. Van Durme. Zo is de *Inventaire détaillé des copies Gachard et Morel-Fatio prises sur les documents de Simancas et conservées aux Archives générales du Royaume à Bruxelles* bijna drukklaar ; er moet alleen nog een index worden gemaakt.

- Ondanks de talrijke vrijwillige medewerkers, moet voor bepaalde langdurige activiteiten een beroep worden gedaan op betaalde onderzoekers.
 - Op die manier zorgt mevrouw Godelieve De Mey onder leiding van onze consoror Thérèse de Hemptinne, voor de afwerking van het derde deel van de Oorkonden van Diederik van den Elzas, graaf van Vlaanderen (1168-1177).
 - Mevrouw Katrien Vandewoude hoopt dit jaar de index van de rekeningen van de stad Brugge te kunnen voltooien, dankzij onder andere een subsidie van de stad Brugge zelf en een van de provincie West-Vlaanderen.
 - De heer Stijn Meersseman werkt aan de voltooiing van de index van de *Recueil de documents de l'industrie drapière en Flandre*.
 - De heer Philippe Demonty, wetenschappelijk medewerker van de Commissie, werkt onder toezicht van de Commissie aan het vervolg van de *Thesaurus diplomaticus* (gewoonlijk Nieuwe Wauters genoemd). Dit gedigitaliseerd repertorium met betrekking tot de oorkonden van de voormalige Zuidelijke Nederlanden, voorhanden in verschillende Belgische en buitenlandse archieven, vervolledigt en vernieuwt de inhoud van het Repertorium van Wauters uit de 19de en 20ste eeuw. De eerste versie ervan, die loopt tot 1200, werd in 1999 ter beschikking gesteld van het publiek. De Commissie kon op die manier een eerste prestigieuze elektronische uitgave op haar naam zetten. Deze uitgave werd bijzonder gunstig onthaald in internationale wetenschappelijke kringen. Nu is het de bedoeling om het chronologische kader uit te breiden tot 1250. Op dit ogenblik telt het documentaire gedeelte 18.458 analyses en de bijgevoegde bibliografie 3.502 titels. Deze onderneming is het resultaat van een partnership met het Nationaal Comité voor het middeleeuws Latijn, de secretaris van dit comité, dhr. Paul Tombeur, hoogleraar-emeritus aan de Université catholique de Louvain, directeur van het *Centre Traditio Litterarum Occidentalium*, en onze collega Walter Prevenier, hoogleraar-emeritus van de Universiteit Gent. Er wordt ook gestreefd naar een geografische uitbreiding in samenwerking met de universiteit van Nancy, Frankrijk.
- Er wordt gewerkt aan een contract met AMSAB (Instituut voor Sociale Geschiedenis te Gent) om de verslagen van het Bureau en de Algemene Raad van de Belgische Arbeiderspartij (1894-1940) uit te geven op Cd-rom. Het definitieve antwoord van deze partner wordt zeer binnenkort verwacht.
- De besprekingen tussen de Commissie en de heer Philippe Raxhon (Université de Liège), woordvoerder van de historici - experts in de “parlementaire commissie Lumumba”, worden voortgezet. Dhr. Philippe Raxhon is van mening dat de voorbereidingen van de door de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis en de deskundigen weerhouden teksten in de loop van 2005 volledig kunnen afgerond worden. Deze zullen uiteraard worden gepubliceerd, rekening houdende met de rechten van alle partijen en volgens de richtlijnen die worden bepaald door de voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.
- In het kader van de verschillende geplande manifestaties ter herdenking van de 175^e verjaardag van haar oprichting, zal de Commissie vanaf nu al de oude indices van haar *Handelingen* op elkaar afstemmen en voltooien. Deze werden immers op verschillende tijdstippen opgesteld, volgens veranderende criteria, en sinds 1985 de redactie ervan werd gestaakt door gebrek aan middelen (index op naam van auteur, artikels, onderwerpen, uitgegeven documenten). Een cumulatieve versie sinds deel I zou in elektronisch formaat worden uitgegeven. Zo kunnen de opzoeken naar de inhoud worden geoptimaliseerd en kan het immense patrimonium in de 170 delen ter beschikking worden gesteld van de onderzoekers.

De **internationale uitstraling** van de Commissie blijkt op verscheidene manieren bevestigd.

Eerst en vooral door haar publicaties die te vinden zijn in de belangrijkste nationale en universiteitsbibliotheken van Europa en Amerika. Ook werken van buitenlandse auteurs die belang stellen in ons verleden, zoals de reeds eerder vernoemde Bryce Lyon, worden in deze reeksen gepubliceerd. De Commissie steunt ook de uitgave van de briefwisseling tussen bekende Belgische historici en hun buitenlandse collega's.

Haar medewerking in verschillende comités en commissies draagt ook bij tot de internationale erkenning van de kwaliteit van het historisch onderzoek in België. Op Europees vlak neemt de Commissie deel aan de omvangrijke onderneming van de *Monumenta Palaeographica Medii Aevi*, onder de bescherming van de Internationale Academische Unie. In samenspraak met de twee Koninklijke Academies van België, is zij verantwoordelijk voor de uitgave van verschillende teksten in de *Series Belgica*. De Commissie heeft onze collega Gustaaf Janssens opdracht gegeven de mogelijkheden te bestuderen om een samenwerkingsverband aan te gaan met het *Instituto neerlandés* in Madrid. Het zou de bedoeling zijn een gids op te stellen voor de archieven die worden bewaard in de verschillende Spaanse instituten en die betrekking hebben op de geschiedenis van de Lage Landen.

Onze nieuwe voorzitter, Ludo Milis, neemt net als in het verleden deel aan het werk voor het *Repertorium Fontium Historiae Medii Aevi* (Nieuwe Potthast).

Onze collega Herman Van Goethem en de Administratief secretaris, dhr. Jean-Luc De Paepe, vertegenwoordigen de Commissie in het Nationaal Comité voor Historische Wetenschappen, dat aangesloten is bij het Internationaal Comité voor Historische Wetenschappen.

Onze collega Claude Bruneel vertegenwoordigt de Commissie in het Bestuursbureau van het Belgisch Historisch Instituut in Rome.

Een ander bewijs van deze internationale erkenning is de instelling, dankzij de vrijgevigheid van de Amerikaanse historicus, Bryce Lyon, van een jaarlijkse aanmoedigingsprijs, bestemd voor een jonge onderzoeker van ten hoogste dertig jaar, van wie het werk werd opgenomen in de collecties van de Commissie in de loop van het afgelopen jaar. Deze prijs wordt voor de eerste maal toegekend in 2005. Het reglement ervan zal op de website van de Commissie worden geplaatst. De Commissie heeft ook besloten om de prijs de naam te geven van de mecenas en zijn overleden echtgenote.